

РІК ПОТОМУ

ПОРУШЕННЯ
ПРАВ НА
СВОБОДУ
ВИРАЖЕННЯ
ДУМОК, СВОБОДУ
ЗІБРАНЬ ТА
ОБ'ЄДНАНЬ В
КРИМУ

AMNESTY
INTERNATIONAL

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МЕТОДОЛОГІЯ.....	4
ВИКРАДЕННЯ ТА БЕЗКАРНІСТЬ.....	6
СВОБОДА ВИСЛОВЛЮВАНЬ: ПРИМУШУВАННЯ ПРЕСИ ДО МОВЧАННЯ.....	6
ПЕРЕСЛІДУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОГО БЛОГЕРА.....	7
ЗАЛЯКУВАННЯ ТА ПЕРЕСЛІДУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНИХ ЗМІ: СПРАВА ТЕЛЕКАНАЛУ АТР.....	8
ЛІКВІДАЦІЯ НЕЗАЛЕЖНИХ ЗМІ ЧЕРЕЗ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ.....	9
СВОБОДА МИРНИХ ЗБОРІВ.....	10
ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ТА ЗАТРИМАННЯ ПРОУКРАЇНСЬКИХ АКТИВІСТІВ.....	11
ТРАДИЦІЙНІ ЗІБРАННЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР ОБМЕЖУЮТЬСЯ, ПРОТЕСТИ ЗАБОРОНЯЮТЬСЯ.....	11
ПРАВОНАХОДИ ЗАХОДИ ЗІРВАНІ БАНДИТАМИ.....	12
ПРАВО НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАНЬ.....	13
«ВИХІД» НЕЗАЛЕЖНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	14
ЗАЛЯКУВАННЯ МЕДЖЛІСУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ.....	14
ТИСК НА УКРАЇНСЬКУ ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКВУ КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ.....	15
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	17

ВСТУП

Крах президенства Віктора Януковича 22 лютого 2014 року після трьох місяців протестів Євромайдану у Києві потягнув за собою низку стрімких подій в українській Автономній Республіці Крим, кульмінацією яких стала анексія цієї території Росією.¹

Практично за одну ніч дія російських законів в повному обсязі почала поширюватись на території Криму, включно з обмеженнями прав на свободу вираження думок, на свободу зборів та об'єднань.² Ці події ознаменували стрімке погіршення ситуації з дотриманням прав людини на півострові та придушення інакомислення, особливо серед тих, хто виступав проти російської анексії, і на кого падали підозри у плеканні проукраїнських поглядів.

Ставлення де-факто влади Криму та їх російського керівництва до супротивників просте: тікайте або замовкніть. Багато відкритих критиків дійсно поїхали, адже їх спонукав до цього сплеск викрадень протягом кількох перших місяців після анексії. Кілька проукраїнських організацій та правозахисних груп також переїхали або зовсім перестали працювати.

Особливо постраждала спільнота кримських татар, яка налічує близько двохсот тисяч осіб.³ Чимало порушень прав людини, зафіксованих у доповіді, зазнали саме кримські татари. Це не викликає подиву через те, що видатні лідери кримськотатарського народу все ще є найбільш помітними та відкритими противниками російської влади серед тих, хто залишився у цьому регіоні. Відмінний спосіб життя, культура, релігія, мова, імена і навіть зовнішній вигляд відокремлюють їх від більшості жителів Криму. На відміну від багатьох активістів - етнічних українців, які відтоді переїхали до материкової частини України, кримські татари здебільшого вважають Крим своєю єдиною Батьківщиною і не бажають розглядати можливість переселення.

Однак, порушення прав людини протягом останнього року не обмежуються лише порушеннями щодо кримських татар. Цей документ пропонує лише частину зі значно більшого набору Доки теперішній наступ на права людини, включно з придушенням свободи вираження думок, зборів і об'єднань, в Криму не припиниться, а минулі порушення не будуть ефективно розслідувані, перспектива для людей, що живуть на півострові, виглядає похмурою.

МЕТОДОЛОГІЯ

Ця доповідь базується, насамперед, на результатах дослідницької місії до Криму, яку делегація Amnesty International здійснила в лютому 2015 року, зокрема, на інтерв'ю з кількома ключовими інформантами, а

¹ 26 лютого 2014, прихильники нової влади у Києві та проросійські активісти влаштували два протиборчі мітинги перед будівлею кримського парламенту у столиці Сімферополь. Внаслідок поодиноких сутичок двоє людей загинуло, а близько 30 осіб отримали поранення. Лідери протиборчих сил та міліція запобігли подальшій ескалації і домовились про розпуск демонстрантів. Цієї ж ночі, ключові адміністративні будівлі по всьому Криму були захоплені озброєними воєнізованими формуваннями, а протягом наступних днів військові об'єкти на всій території півострова були заблоковані російськими регулярними збройними силами, що діяли без розпізнавальних знаків. Кримський парламент зібрався 27 лютого і обрав нового лідера, Сергія Аксьонова, керівника руху "Русское Единство". На порушення українського законодавства 16 березня 2014 року було скликано "референдум", під час якого, як повідомлялось, переважна більшість проголосувала на користь приєднання Криму до Росії. Противники бойкотували голосування як незаконне, а результати цього опитування не були визнані як урядом України, так і за кордоном. "Угода" про приєднання Криму та міста Севастополь (окрема адміністративна одиниця у Криму, на території якої розташована база російського Чорноморського флоту відповідно до російсько-української угоди) до Російської Федерації була підписана 18 березня у Кремлі, в Москві.

² Про подробиці щодо цих подій докладніше у брифінгу Amnesty International, Порушення права на свободу вираження думок, зборів та об'єднань у Росії (Amnesty International, Violation of the Right to Freedom of Expression, Association and Assembly in Russia), брифінг від 2 жовтня 2014 року (Індекс AI: EUR 46/048/2014).

³ Кримські татари складають трохи більше від 10% населення Криму.

також на вторинних дослідженнях, серед них – вивчення матеріалів, що є у загальному доступі. Деякі з інтерв'ю відбулись у материковій частині України та у Москві. Під час поїздки до Криму делегація зустрілася з низкою представників кримськотатарської громади, юристами, правозахисниками, посадовими особами де-факто Прокуратури Криму та уповноваженим із захисту прав людини в Республіці Крим (омбудсменом). Серед правозахисників були опитані двоє представників “Кримської польової місії” – механізму контролю за дотриманням прав людини, створеного в рамках співпраці російських та українських правозахисників. У материковій частині України були проведені інтерв'ю з кількома переселенцями з Криму.

ВИКРАДЕННЯ ТА БЕЗКАРНІСТЬ

У перші місяці російської окупації Криму, принаймні десяток осіб викрали і піддавали жорстокому поводженню невідомі парамілітарні формування (як правило, їх називають "сили самооборони Криму");⁴ доля сімох із викрадених осіб досі невідома, тоді як жодного злочинця досі не знайшли. Деяких проукраїнських активістів – найбільш відомий серед них кінорежисер Олег Сенцов⁵ – було арештовано ФСБ Росії та незаконно переправлено до Росії в якості підозрюваних у скоєнні злочину, за дуже сумнівними звинуваченнями у створенні терористичної організації і підготовці терористичних актів.

Також стало відомо про кілька випадків викрадення парамілітарними формуваннями кримських татар протягом минулого року. Як правило, організована парамілітарна група зупиняла кримськотатарських чоловіків на вулиці, заштовхувала їх до авто і відвозила у невідомому напрямку. Де-фактовлада створила спеціальну контактну групу для розслідування цих викрадень, та кілька разів пообіцяла зробити все можливе, щоб знайти винних, але на момент написання цього документу жодна справа не була розслідувана.

39-ти річний РешатАметов, був викрадений 3 березня 2014 року під час участі у невеликому протесті перед Радою міністрів Криму. Він був відомий своїми дописами у мережі Facebook із критикою нинішнього становища кримських татар і майбутнього півострова. На відео, розміщеному в мережі Інтернет, видно, що його відводять до машини троє чоловіків у зеленій уніформі без розпізнавальних знаків.⁶ Його тіло було знайдено 15 березня зі слідами тортур. Особи викрадачів досі не встановлені.

19-ти річного ІслямаДжеппарова та 23-ох річного ДжевдетаІслямова, востаннє бачили 29 вересня: АбдурашидДжеппаров, батько Ісляма і дядько Джевдета, бачив, як недалеко від їх будинку в Білогірську хлопців схопили четверо чоловіків в чорній уніформі без розпізнавальних знаків, заштовхали їх у фургон Фольксваген Транспортер і поїхали з місця події. АбдурашидДжеппаров повідомив Amnesty International, що він відразу ж попередив місцеву поліцію, а потім чотири рази зустрівся з високопоставленими чиновниками де-факто влади Криму, але в ході розслідування цієї справи ніякого прогресу не було помічено.

Де-факто Прокуратура наполягала під час зустрічі з дослідниками Amnesty International, а потім і в письмовій формі, що її співробітники старанно розслідують усі випадки викрадень. Проте, родичі постраждалих повідомляють, що не отримали жодної інформації про прогрес у їх справах – і дійсно: прокурор, з яким зустрілись представники Amnesty International, був не в змозі продемонструвати будь-який прогрес.

СВОБОДА ВИСЛОВЛЮВАНЬ: ПРИМУШУВАННЯ ПРЕСИ ДО МОВЧАННЯ

Свобода висловлювань була суворо обмежена в Криму після окупації та анексії півострова Росією в лютому та березні 2014 року. Це трапилось частково внаслідок застосування обмежувальних російських законів та практик, але явно посилювалось бажанням де-факто влади Криму змусити проукраїнські та інші незгодні голоси замовкнути.

Високопосадовці де-фактовлади неодноразово виступали з заявами-погрозами, попереджуючи про неминучі санкції проти тих, хто прагне поширювати та висвітлювати у ЗМІ думки, які вони вважають небажаними. Правоохоронні органи розгорнули переслідування людей, які мають (або ймовірно мають) такі погляди, зокрема, серед членів кримськотатарської громади. До способів таких переслідувань, серед

⁴ Дивіться прес-реліз AmnestyInternational, "Крим: троє активістів зникли після обстрілу їх машини" (Crimea: threeactivistsdisappearaftertheircarisreportedlyshotat) від 14 березня 2014 року, доступне за посиланням: <http://www.amnesty.org.uk/press-releases/crimea-three-activistsdisappear-after-their-car-reportedly-shot>.

⁵AmnestyInternational, "Трьом українським затриманим погрожують зґвалтуванням" ("UkrainianDetaineeThreatenedwithRape"), додаток до Акції термінової допомоги, 24 червня 2014 року (Індекс AI: Index: EUR 50/027/2014)

⁶Доступне за посиланням: www.youtube.com/watch?v=11S2Vhkr-bc (останнєзвернення 17 березня 2015 року).

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму»
інших, належать вручення офіційних "попереджень", проведення обшуків за місцем проживання та роботи, а також допити осіб, відомих своїми проукраїнськими поглядами.

Засоби масової інформації, щодо яких виникали підозри у нелояльності до де-факто влади, також безпосередньо переслідувались правоохоронними органами; а ті з них, що спілкувались з представниками Amnesty International, визнали, що практикували суттєву самоцензуру.

Російське законодавство, спрямоване на боротьбу з "екстремізмом", вже давно використовується в Росії для переслідування критиків уряду та інших незгодних осіб; воно забезпечило де-факто владу Криму готовим механізмом наступу проти аналогічного інакомислення на півострові. За словами журналістів і редакторів, опитаних Amnesty International в Криму, його використання – і страх його використання – це істотний чинник самоцензури. Недотримання принципу самоцензури при висвітленні питань, які суперечать офіційній позиції в Росії, розглядається як ризик закриття або застосування юридичних санкцій проти співробітників цього ЗМІ.

Внаслідок цього, уже через рік після анексії, спостерігається набагато менше плюралізму у місцевих засобах масової інформації, як у друкованих, так і в електронних: відкрите висловлення альтернативних політичних поглядів (особливо проукраїнських) більше не допускається.

Право на свободу висловлювань є ключовим для реалізації особами комплексу інших прав людини, і будь-які його обмеження мають підлягати суворій перевірці їх обґрунтованості. Міжнародне право вимагає, щоб будь-які обмеження права на свободу вираження поглядів були точно визначені у національному законодавстві, суворо обмежені тим, що є необхідним і пропорційним для досягнення законної мети, тоді як держава не повинна ставити під загрозу саме право.

Засоби масової інформації та журналісти – серед них і блогери – відіграють ключову роль в ефективній реалізації всіх аспектів свободи вираження думок. Обмеження їх діяльності може негативно вплинути на право всіх людей на свободу висловлювання. Журналісти і блогери стикаються з особливими ризиками у зв'язку зі своєю роботою; держави зобов'язані захищати їх від агресії чи погроз, які є не тільки нападом на їхнє життя і фізичну недоторканність, а й порушенням їх права та прав інших людей на свободу висловлювання.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОГО БЛОГЕРА

Єлизавета Богуцька була однією з останніх – якщо не останньою – відкрито проукраїнською блогеркою в Криму, що виступала проти анексії Криму Росією. Після того, як сусіди поскаржились на її допис у Facebook від 8 вересня 2014 року, її будинок обшукали оперативники з "Центру боротьби з екстремізмом" (Центр "Е") Міністерства внутрішніх справ РФ, які стверджували, що вони шукали зброю, наркотики і екстремістську літературу. Після обшуку всі носії даних були вилучені для подальшого обстеження. Відразу після обшуку Єлизавету Богуцьку викликали на допит до штаб-квартири Центру "Е" в Сімферополі. Посадові особи, які проводили допит, стверджували, що її повідомлення в Facebook мали екстремістський характер, оскільки вона закликала до возз'єднання Криму з Україною. Відразу після цього її повели на зустріч зі слідчим прокуратури для допиту в якості свідка у іншій кримінальній справі, яка не пов'язана з нею безпосередньо.⁷ Єлизавета Богуцька залишила Крим цього ж дня через страх подальшого переслідування і не повернулась.⁸ Зростає число випадків, коли інтернет-користувачів у Російській Федерації неправомірно затримували та притягали до відповідальності за їх онлайн-публікації,⁹ або, в деяких випадках, за

⁷ Справа стосувалася подій 3 травня 2014 року, коли лідеркримських татар Мустафа Джемільєв намагався посунути до Криму з материкової України, але йому завадили озброєні чоловіки, які охороняли "кордон". Були незначні спалахи насильства між його прихильниками, які прийшли на зустріч з ним, та воєнізованими формуваннями з так званої Кримської самооборони.

⁸ Інтерв'ю Amnesty International з Єлизаветою Богуцькою, лютий 2015 року.

⁹ Наприклад, дивіться матеріали акції термінової допомоги Amnesty International, "Російська Федерація: татарським активістам інкриміновано 'розпалювання ворожнечі'" (Russian Federation: Tatar activist charged for 'instigating hatred') 012/15 від 21 січня 2015 року (Індекс AI: Index: EUR 46/001/2015); а також додаткові матеріали акції термінової допомоги "Продовжено затримання татарських активістів" ("Detention of Tatar Activist Extended") від 4 березня 2015 року (Індекс AI: Index: EUR 46/1128/2015).

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму» 8
поширення контенту, створеного іншими особами, на підставі антиекстремістського законодавства Росії.
Часто зміст цих повідомлень безпосередньо пов'язаний з подіями в Україні.

ЗАЛЯКУВАННЯ ТА ПЕРЕСЛІДУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНИХ ЗМІ: СПРАВА ТЕЛЕКАНАЛУ АТР

"У нас самоцензура в головах"

Ліля Буджурова, Заступник генерального директора з інформаційної політики, у інтерв'ю з Amnesty International, лютий 2015

У Росії влада здійснює значний контроль над основними ЗМІ, які стали помітно менш плюралістичними протягом останніх років.¹⁰ Ця тенденція посилилась після подій Євромайдану в Україні, окупації та анексії Криму, а також конфлікту на сході України. Друковані та електронні засоби масової інформації, які прагнули забезпечити альтернативне висвітлення протестів у Києві, військових дій Росії у Криму та східній Україні, зазнали різних форм тиску у вигляді офіційних попереджень, звільнення членів редколегії та розірвання ділових зв'язків, а також фізичних нападів на журналістів, вчинених невідомими злочинцями, які так і залишилися неідентифікованими навіть після відкриття офіційного розслідування.¹¹ У Криму, де засоби масової інформації користувались значно більшою свободою до анексії півострова Росією, обмеження цієї свободи стало особливо вражаючим.

Нова де-факто влада є зухвалою у своїх спробах придушити інакомислення та висловлення проукраїнських настроїв. У жовтні 2014 року Юлія Мартинова, де-факто заступник міністра внутрішньої політики, інформації та масових комунікацій, закликала всі ЗМІ в Криму перереєструватись у відповідності до законодавства Російської Федерації до 1 січня 2015 року, і попередила, що будь-які "провокаційні" дії після цього призведуть до санкцій.¹² Де-факто лідер Криму Сергій Аксьонов неодноразово ворожо висловлювався щодо проукраїнських засобів масової інформації. В одному зі своїх недавніх виступів 13 лютого 2015 року, у відповідь на питання про кримськотатарський телеканал АТР, він описав такі ЗМІ, як "ворожі по суті" і підкреслив, що будь-які ЗМІ, які могли б «дати надію деяким громадянам, що Крим повернеться до України», безумовно, «не будуть вітатися».¹³ Сергій Аксьонов додав, стверджуючи, що це його особиста позиція, але він явно доніс до загалу своє повідомлення. У будь-якому випадку, це стало вже абсолютно зрозуміло для АТР.

Редактори каналу АТР ТВ розповіли Amnesty International, що вони отримали неофіційні попередження по телефону від впливових осіб (яких вони не бажали називати, побоюючись репресій) у відповідь на деякі з матеріалів, що висвітлювали життя кримськотатарської громади. Канал також отримав офіційне попередження в письмовій формі від центру "Е" 24 вересня 2014 року. Попередження надійшло після скарги, поданої російською організацією з нагляду за комунікаціями, Федеральною службою з нагляду у сфері телекомунікацій, інформаційних технологій та масових комунікацій (Роскомнадзор) до Центру "Е". У скарзі стверджувалось, що АТР «наполегливо навіює враження про можливі репресії за етнічною чи релігійною ознакою, сприяє формуванню антиросійських поглядів і своїми діями свідомо розпалює серед

¹⁰ Дивіться брифінг Amnesty International, "Порушення свободи висловлювань, зборів та об'єднань у Росії"

(Violation of the Right to Freedom of Expression, Association and Assembly in Russia) від 2 жовтня 2014 року (Індекс AI: EUR 46/048/2014).

¹¹ Для детальної інформації дивіться прес-реліз Amnesty International "Росія: медіа заглушили перед спірним референдумом у Криму" (Russia: Media black-out ahead of disputed Crimea referendum) від 14 березня 2014 року; а також "Квіти для Анни – Росія наступає на медіа та правду" (Flowers for Anna – Russia's offensive on media and the truth) від 7 жовтня 2014 року; а також розділ "Російська Федерація" у Звіті Amnesty International 2014/15 "Стан прав людини у світі" (Amnesty International Report 2014/15: The State of the World's Human Rights) від 25 лютого 2015 року (Індекс AI: POL 10/0001/2015), доступний за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/0001/2015/en/>.

¹² Е-Крим, "ЗМІ в Криму потрапляють під санкції за провокаційну політику", 1 жовтня 2014 року, доступне за посиланням:

<http://www.e-crimea.info/news/smi-v-krymu-popadut-pod-sankcii-za-provokacionnuyu-politiku> (останній доступ 17 March 2015).

¹³ 15 Минут, "Кримська влада знову пішла у атаку на телеканал АТР", 13 лютого 2015 року, доступне за посиланням:

<http://15minut.org/article/krymskaya-vlast-snova-poshla-v-ataku-na-telekanal-atr-2015-02-13-23-01-28> (останнє звернення 17 лютого 2015 року).

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму» кримських татар недовіру до влади, що опосередковано призводить до загрози екстремістської діяльності».¹⁴

Веб-сайт новин www.15minut.org, «сестринська» компанія ATR, так само зазнавав переслідувань та тиску з боку де-факто влади Криму¹⁵.

Беручи до уваги реальну загрозу розправи та гонінь проти каналу ART, в тому числі і неминуче скасування ліцензії на мовлення, зважаючи на численні відмови Роскомнадзору перереєструвати її, а також на можливе кримінальне переслідування персоналу відповідно до закону Російської Федерації «Про протидію екстремістській діяльності», який містить широке та неточне визначення «екстремістської діяльності», редактори ATR вирішили відмовитися від вживання слів «анексія» та «окупація» у своїх репортажах.

ATR перебував у центрі уваги та тиску з боку де-фактовлади у зв'язку з його популярністю у кримськотатарській громаді та її широким охопленням. Апогеєм цього став рейд, проведений у приміщенні каналу де-фактоправоохоронними органами. 26 січня 2015 року, приблизно об 11 ранку, 30 озброєних людей в масках зі спецпідрозділу ОМОН, а також 10 службовців із Слідчого комітету та Федеральної служби безпеки обшукували офіс ATR протягом декількох годин. Ними був зірваний ефір та вилучені сервери. Обшук проводився у зв'язку з кримінальною справою, відкритою за фактом так званих "масових заворушень" в Сімферополі 26 лютого 2014 (зіткнення між прихильниками нової влади в Києві та проросійськими активістами перед Кримським парламентом). Справа призвела до арешту лідера кримських татар Ахтема Чийгоза. Як арешт, так і рейд, здійснений на телеканалі, послужили дуже чітким попередженням проукраїнськи налаштованим та всім іншим інакомислячим в Криму, зокрема, кримськотатарській громаді, що подальші спроби реалізувати своє право на свободу вираження думок матимуть серйозні наслідки.

ЛІКВІДАЦІЯ НЕЗАЛЕЖНИХ ЗМІ ЧЕРЕЗ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ

Після анексії Криму Росією де-фактовлада змусила всіх юридичних осіб в Криму перереєструватися відповідно до вимог російського законодавства у строк до 1 січня 2015 року, який було згодом продовжено до 1 квітня 2015 року¹⁶. 11 березня де факто Міністр внутрішньої політики, інформації та зв'язку Дмитро Полонський поскаржився під час прес-конференції в Сімферополі, що «на сьогоднішній день велика кількість представників засобів масової інформації не перереєструвалися з різних причин». Він додав, що ті представники засобів масової інформації, які не змогли перереєструватися до 1 квітня, не зможуть працювати на території Російської Федерації¹⁷.

Процедура реєстрації надає органам реєстрації велику міру свободи діяти на власний розсуд: затримати реєстрацію або відмовити в ній, в тому числі через незначні причини технічного характеру – нібито має місце порушення, але вказівки, чого саме, немає. Наприклад, Агентство Кримські Новини (QNA), інший кримськотатарський ЗМІ, почав процес перереєстрації в жовтні 2014 року, подавши заяву з необхідними супровідними документами до Федеральної служби з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій і масових комунікацій Роскомнадзору у Москві. Роскомнадзор повернув заяву і зазначив, що необхідно внести певні правки. Агентство Кримські Новини проконсультувалось з місцевим Управлінням Роскомнадзору і повторно подало виправлену заяву в листопаді 2014 року. 20 лютого 2015 агентство отримало від Роскомнадзору остаточне рішення про відмову в реєстрації. У рішенні зазначалося лише те, що інформація, яка подається QNA, «не відповідає дійсності», будь-які подальші пояснення не були

¹⁴ QNA, "Кримськотатарський телеканал ATR звинувачують в екстримізмі", 24 вересня 2014 року, доступне за посиланням: <http://qna.com.ua/krimskotatarskii-telekanal-atr-obvinyayut-v-ekstremizme-140082.html> (останнє звернення 17 березня 2015 року).

¹⁵ Інтерв'ю Amnesty International з Ленуром Юнусовим, редактором агентства новин «15 минут» (www.15minut.org), лютий 2015.

¹⁶ Управління інформаційної політики РК, «В Крыму продлена перерегистрация СМИ до апреля 2015 года», офіційний веб-сайт де-факто влади Криму, 24 листопада 2014р. Див.: <http://rk.gov.ru/rus/index.html/news/289528.htm> (останнє звернення - 17 березня 2015).

¹⁷ QNA, «Полонский уверяет, перерегистрация СМИ проходила максимально прозрачно», 11 березня 2015. Див.: <http://qna.com.ua/polonskii-uveryaet-pereregistratsiya-smi-prohodila-maksimalno-prozrachno-143588.html> (останнє звернення - 17 березня 2015).

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму» надані¹⁸. Агентство Кримські Новини подало запит до Роскомнадзору з проханням детально вказати причини відмови, наразі очікується відповідь.

Щонайменше п'ять місцевих радіостанцій, які мають загально-розважальний характер, були позбавлені частоти мовлення в найбільших містах Криму шляхом різних адміністративних процедур з ініціативи федеральної влади Росії¹⁹. 15 грудня 2014 року Роскомнадзор на своєму веб-сайті оголосив тендер, запропонувавши радіостанціям подавати заявки для використання деяких радіочастот в Криму, в тому числі частот, які вже були розподілені до анексії. Жорсткий термін, 29 січня 2015 року, становив неабияку складність для кримських радіостанцій, не тільки через відсутність у них подібного досвіду і наявність тривалого офіційного святкового періоду на початку січня, а й через те, що їм, насамперед, потрібно було завершити свою перереєстрацію. Шість кримських радіостанцій звернулися до Роскомнадзору з проханням продовжити термін. Вони також просили федерального російського Уповноваженого з прав людини (омбудсман) Еллу Памфілову надати їм допомогу. Омбудсман публічно підтримала їх заклик і звернулася від їхнього імені до федеральної влади Російської Федерації²⁰. Однак, тендер був проведений без продовження терміну, офіційні результати були опубліковані Роскомнадзором 25 лютого 2015 року. П'ять радіостанцій, як наслідок, поступилися своїми частотами у великих містах іншим радіостанціям, зокрема російським²¹.

Одна з п'яти радіостанцій, які втратили свої частоти, Лідер FM, подала заявку про реєстрацію 17 грудня 2014 року. Її заявка була відхилена Роскомнадзором, який у своїй відповіді, отриманій 2 лютого, повідомив радіостанції, що вона не може бути зареєстрована, тому що раніше уже була зареєстрована радіостанція під такою ж назвою²². Таким чином, Лідер FM пропустила термін тендеру, що означало, що вона втратила свою ліцензію на мовлення в Сімферополі. Те ж саме сталося з Транс-М-Радіо, Бриз та іншими радіостанціями, які використовували свої радіочастоти в Криму до рішення Роскомнадзору витіснити їх через тендер.

СВОБОДА МИРНИХ ЗБОРІВ

Влада має зобов'язання поважати, захищати і забезпечувати реалізацію права на мирні збори, тобто забезпечити, щоби ні її власні представники, ні інші не порушували це право; щоби на це право не накладалися одні обмеження, за винятком тих, які явно необхідні та є пропорційними для досягнення законної мети, передбачені та дозволені міжнародним правом. Право на мирні зібрання було істотно обмежене після анексії півострова Росією. Кількість громадських зборів і вуличних протестів в Криму помітно зменшилася з березня 2014 року, оскільки де-факто влада застосовує обмежувальне російське законодавство²³ та адміністративні формальності, щоб приборкати будь-які форми публічного протесту або інші збори, які розглядаються як такі, що чинять супротив новому режиму. Відповідно до російського законодавства, організатори громадських зборів зобов'язані отримати офіційний дозвіл, якщо вони не планують провести ці збори в спеціально відведених для цього, і як правило, віддалених місцях. Ці положення були використані для встановлення численних заборон на проведення небажаних демонстрацій і мітингів. Інші події були зірвані вигукуванню образ на адресу протестувальників.

¹⁸ QNA, «Информагентству QNA отказано Роскомнадзором в регистрации». Див.: <http://qha.com.ua/informagentstvu-qha-otkazano-roskomnadzorom-v-registratsii-143200.html> (останнє звернення - 17 березня 2015).

¹⁹ Які українські радіостанції втратили свої частоти внаслідок незаконного конкурсу в Криму. Аlesia Пратасевич, Телекритика. Див.: <http://www.telekritika.ua/rinok/2015-03-11/104734> (останнє звернення - 17 березня 2015).

²⁰ РИА Новости. Памфилова просит сохранить вещание местных телерадиокомпаний в Крыму, 7 лютого 2015. Див.: <http://ria.ru/society/20150207/1046426715.html> (останнє звернення - 17 березня 2015).

²¹ Роскомнадзор, «Определены победители конкурсов на радиовещание на территории Крымского федерального округа», 25 лютого 2015, офіційний сайт Роскомнадзору. Див.: <http://rkn.gov.ru/news/rsoc/news30647.htm> (останнє звернення - 17 березня 2015).

²² Інтерв'ю Amnesty International'сз Лілею Бужуровою, лютий 2015.

²³ Деталі – див. доповідь Amnesty International, «Право а не злочин. Порушення права на мирні збори в Росії». (Індекс: EUR 46/028/2014).

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму»
Кримські татари понесли основний тягар цих нововведених обмежень. Вони були змушені перемістити відзначення своїх традиційних пам'ятних подій з центральних площ до віддалених районів, а в деяких випадках були взагалі позбавлені можливості збиратися. Але вони – не єдина група, чиї права на свободу мирних зборів були порушені.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ТА ЗАТРИМАННЯ ПРОУКРАЇНСЬКИХ АКТИВІСТІВ

Громадські збори, спрямовані на вираження протесту проти анексії Криму практично припинилися після 18 березня 2014 року, коли «договір», яким закріплюється анексія Криму Росією, був підписаний в Москві. З тих пір, найбільш відкриті проукраїнські активісти – серед них усіх загальновідомі активісти Євромайдану – залишили півострів, побоюючись за свою особисту безпеку і прагнучи уникнути кримінального переслідування.

Такі побоювання набули особливо гострого характеру у травні 2014 року, після арешту, незаконного вивезення в Москву та ймовірних тортур режисера Олег Сенцова та деяких інших осіб російськими офіцерами ФСБ, і подальше кримінальне переслідування цих осіб відповідно через звинувачення у тероризмі²⁴.

Відтоді проукраїнські настрої майже не висловлюються публічно в Криму, де-факто влада та проросійські бандити перешкоджали навіть проведенню публічних зборів для святкування українських культурних заходів.

Після загибелі в автомобільній аварії популярного українського співака і лідера групи «Скрябін» Андрія Кузьменка 2 лютого 2015 року, мешканці різних міст України стихійно виходили на вулиці вшанувати його пам'ять. Однак, одне таке виключно мирне зібрання з близько десятка людей у кримському місті Севастополь було перервано поліцією. Поліцейські зажадали, щоб люди вимкнули мобільні телефони, на яких грали пісні Кузьменка, після чого перевірили їх документи, переписали особисті дані та наказали розійтися. Коли люди почали сперечатися, до них підійшла група чоловіків бандитського вигляду, які порадили їм «поважати закон про поліцію»²⁵.

Святкування 201-ї річниці від дня народження поета та символу української культури, Тараса Шевченка, 9 березня 2015 року також зазнало тиску з боку де-факто влади Криму. Заявка на зібрання перед пам'ятником поета у столиці Криму Сімферополі була відхилена, після чого організатори перенесли захід в інше місце, де близько 50 осіб з українською символікою скандували проукраїнські гасла. Троє людей – Олександр Кравченко, ВілідарШукурджієв і Леонід Кузьмін – згодом були затримані за участь у «незаконному зібранні». Леоніда Кузьміна звільнили зі школи, де він працював учителем історії, за «невідповідність займаній посаді»²⁶.

ТРАДИЦІЙНІ ЗІБРАННЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР ОБМЕЖУЮТЬСЯ, ПРОТЕСТИ ЗАБОРОНЯЮТЬСЯ

Кримськотатарська громада особливо постраждала від обмежень свободи мирних зборів Криму, які де-факто влада використовує, щоб обмежити традиційні громадські збори.

²⁴ Олег Сенцов – громадський діяч і відомий учасник так званого Автомайдану – протесту автомобілістів у Києві під час подій Євромайдану. Кримінальну справу проти нього було відкрито таємно, і звинувачення проти нього розглядається як політично мотивований і сфабрикований. Детальніше див. Amnesty International, "Затриманому українському режисеру погрожував і звинувачував", Акція термінової дії, 24 червня 2014 (Індекс: EUR 50/027/2014)

²⁵ 25 Українська редакція РВЄ/РС, «Полиция, дождь и „законопослушные граждане“ не помешали севастопольцам зажечь свечи в честь Кузьмы», РадіоВільна Європа/Радіо Свобода, 2 лютого 2015, доступно за посиланням <http://ru.krymr.com/content/article/26826641.html> (останнє звернення 17 березня 2015).

²⁶ 26 Українська редакція РВЄ/РС, «Организатора акции ко дню рождения Шевченко в Симферополе уволили с работы», РадіоВільна Європа/Радіо Свобода, 11 березня 2015, доступно за посиланням <http://ru.krymr.com/content/article/26894117.html> (останнє звернення 17 березня 2015).

²⁷ Інтерв'ю Amnesty International із заступником голови Меджлісу Наріманом Джелалом, лютий 2015.

Найбільш важливою датою для кримських татар, яка щорічно відзначається публічними молитвами та іншими пам'ятними заходами по всьому півострову є 18 травня. У цей день, у 1944 році, через звинувачення у співпраці з нацистами під час німецької окупації, все кримськотатарське населення депортували з півострова у віддалені райони тодішнього Радянського Союзу. У травні 2014 року, на 70-річчя цієї події, де-факто влада встановила тимчасову заборону на всі громадські заходи у Криму. Хоча про це офіційно не заявлялося, заборона явно була спрямована протикримськотатарської громади. 16 травня де-фактопрем'єр-міністр Криму Сергій Аксьонов заявив, що всі громадські зібрання у Криму заборонені до 6 червня, щоб «уникнути можливих провокацій екстремістів, які зуміли проникнути на територію Республіки Крим» і запобігти «зриву літнього курортного сезону».

У результаті, кримським татарам дозволили провести 18 травня колективну молитву та пам'ятну ходу, але тільки на околиці Сімферополя. Провести захід на центральній площі Леніна у Сімферополі заборонили. Ніде більше у Криму провести інші заходи також не дозволили. Перед заходом під час декількох зустрічей між організаторами та де-факто владою остання неодноразово вимагала від кримських татар продемонструвати лояльність до Російської Федерації у вигляді відповідних публічних заяв або виконання російського гімну під час святкування; однак, кримські татари відмовилися²⁷.

Кримськотатарських активістів також позбавили можливості відзначити Європейський день пам'яті жертв сталінізму та нацизму²⁸ 23 серпня. Де-факто влада заборонила зібрання на тій підставі, що погода у Сімферополі та Севастополі була дуже жаркою, через що висловила побоювання за здоров'я учасників.

Ще однією важливою датою для кримських татар є 23 лютого, коли відзначається пам'ять національного героя НоманаЧелебіджіхана. У 2015 році кримськотатарський Меджліс – орган, що обирається на неформальних кримськотатарських зборах (Курултаї) та виконує представницькі функції від імені громади – запропонував перемістити святковий захід зі звичайного місця у Сімферополі до закритого двору палацу Хан-Сарай у Бахчисараї, міста приблизно у 30 кілометрах на північний захід від Сімферополя. Однак, навіть за таких умов у дозволі на проведення заходу було відмовлено²⁹; як і у дозволі влаштувати публічну акцію протесту в Бахчисараї 19 лютого 2015 року проти переслідування АхтемаЧийгоза, заступника глави Меджлісу (див. нижче). Де-факто влада заявила організаторам, що наданими інформація не «відповідає вимогам», не зазначивши, у чому саме³⁰.

ПРАВОЗАХИСНІ ЗАХОДИ ЗІРВАНІ БАНДИТАМИ

Починаючи з грудня 2014 року у Сімферополі було три спроби організувати правозахисні заходи, однак всі вони зазнали невдачі.

З нагоди Міжнародного дня прав людини 10 грудня 2014 року «Комітет із захисту прав кримськотатарського народу» планував організувати низку заходів, у тому числі дитячий конкурс малюнків крейдою на асфальті, фотовиставку та конференцію з прав людини, та подала єдину заявку на отримання дозволу для цих трьох громадських заходів. Де-факто влада відмовила у дозволі під приводом того, що організатори не вказали кількість учасників заходів.

У відповідь організатори ЕскендерБарієв, СінаверКадиров і АбмеджитСулейманов вирішили провести акцію протесту 10 грудня, про що повідомили місцеву владу. Відповіді на свій лист вони не отримали.

²⁷ 27 Інтерв'ю AmnestyInternational із заступником голови Меджлісу НаріманомДжелялом, лютий 2015.

²⁸ 28 ДеклараціяЄвропейського парламенту щодопроголошення 23 серпняЄвропейським днем пам'яті жертв сталінізму та нацизму, 23 вересня 2008 року, Брюссель, доступно за посиланням<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0439+0+DOC+XML+V0//EN> (останнезвернення 17 березня 2015).

²⁹ 29 Інтерв'юAmnestyInternationalіз заступником головиМеджлісуНаріманомДжелялом, лютий 2015.

³⁰ 30 Інтерв'юAmnestyInternational з організаторомІльміУмеровим, лютий 2015. Див.також: ҚНА, "Крымским татарам не разрешили проводить митинг в поддержку Чийгоза", 10 лютого 2015, доступно за посиланням<http://qna.com.ua/krimskim-tataram-ne-razreshili-provodit-miting-v-podderjku-chiigoza-142978.html> (останнезвернення 17 березня 2015).

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму»

Замість цього де-факто прокуратура Криму видала офіційне попередження на адресу трьох чоловіків, що якщо вони проведуть акцію протесту без офіційного дозволу, це буде порушенням закону³¹.

Після попередження організатори вирішили провести 10 грудня прес-конференцію та обговорити реакцію на відповідь де-факто влади на їх ініціативу. Однак, ця подія була зірвана близько 20-ма чоловіками у спортивному одязі, які облили виступаючих зеленкою³². На місце події прибула поліція, проте вона не заарештувала нападників. 17 січня 2015 року була організована конференція з прав людини, однак вона була зірвана близько 30-ма молодими людьми, які намагалися образити виступаючих і пішли тільки після прибуття поліції³³.

Згідно з міжнародним правом, влада зобов'язана сприяти здійсненню права на свободу мирних зібрань, у тому числі шляхом захисту здійснення цих прав від втручання третіх осіб. Поліція повинна виконувати свій обов'язок із захисту мирних демонстрантів, наприклад, шляхом арешту опонентів, які нападають на учасників протесту.

23 січня 2015 року ЕскендерБарієв, СінаверКадиров і АбмеджитСулейманов намагалися потрапити на материкову Україну, але були зупинені російськими прикордонниками на контрольно-пропускному пункті в Армянську. Після перевірки документів СінаверуКадирову заявили, що як «іноземець» (він – мешканець Криму, але з українським паспортом, оскільки відмовився стати громадянином Росії) він перевищив термін максимально допустимого періоду перебування 90 днів «в Росії». У той же день його доставили до суду, який виніс рішення про його депортацію з Криму і штраф 2000 рублів (30 доларів США). СінавераКадирова негайно депортували, а в оскарженні рішення 6 лютого було відмовлено у вищих інстанціях³⁴. ЕскендерБарієв і АбмеджитСулейманов також залишили Крим, висловивши побоювання щодо арешту в разі повернення на півострів³⁵.

ПРАВО НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАНЬ

Так само, як і право на свободу слова та свободу зборів, з часу анексії Криму Росією там було суворо придушено й правона свободу об'єднань. Низка відомих неурядових організацій припинили своє існування, особливо ті, що працювали у сфері прав людини, або чия діяльність була пов'язана з Євромайданом. Меджлісу кримськотатарського народу відмовили у фактичному визнанні, яке він мав, знаходячись під українською владою. Визначні члени Меджлісу зазнали залякувань та переслідувань. На парафіян Української православної церкви Київського патріархату тиснули, щоб вони перейшли до Московського патріархату.

Усі об'єднання Криму зіткнулися з труднощами, пов'язаними з вимогами перереєстрації у відповідності з російським законодавством. За невиконання цієї вимоги їм загрожує ліквідація та інші репресії, хоча лише невеликій кількості вдалося успішно перереєструватися. Згідно зі звітом 2 року уповноваженої з прав людини в Криму (омбудсмена) Людмили Любіної за 2014 рік, лише 396 неурядових організацій із понад 10 000 зареєстрованих на 2013 рік перереєструвалися упродовж всього 2014 року відповідно до російського

³¹ 31 QHA, "Прокуратура вынесла предостережение защитникам прав крымских татар", 9 грудня 2014, доступно за посиланням <http://qha.com.ua/prokuratura-vinesla-predosterejenie-zaschitnikam-prav-krimskih-tatar-141748.html> (останнєзвернення 17 березня 2015).

³² 32 QHA, "Защитников прав крымских татар облили зеленкой на пресс-конференции", 10 грудня 2014, доступно за посиланням <http://qha.com.ua/zaschitnikov-prav-krimskih-tatar-oblili-zelenkoi-na-presskonferentsii-141768.html> (останнєзвернення 17 березня 2015).

³³ 33 Інтерв'ю Amnesty International з Андрієм Крисько і Сашею Криленковою, членом Кримської польової місії, лютий 2015.

³⁴ 34 События Крыма, "Суд отклонил апелляцию на решение о выдворении из Крыма крымскотатарского правозащитника", 6 лютого 2015, доступно за посиланням <http://www.sobytiya.info/news/15/49043> (останнєзвернення 17 березня 2015).

³⁵ 35 Евгений Андреев, "Троица меджлисовских «комитетчиков» боится возвращаться в Крым", ПолитНавигатор, 6 березня 2015, доступно за посиланням <http://www.politnavigator.net/troica-medzhlisovskikh-komitetchikov-boitsya-vozvrashhatsya-v-krym.html> (останнєзвернення 17 березня 2015).

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму» 14 законодавства³⁶. Незрозуміло, скільки з них займалися захистом прав людини, проте, від жовтня 2014 лише три НУО, що, зі слів омбудсмена, працювали з правами людини, були перереєстровані³⁷.

«ВИХІД» НЕЗАЛЕЖНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Після російської анексії, багато визначних людини правозахисних організацій Криму вирішили припинити своє існування, або ж перебазуватися на інші українські території. Поки одні чинили так в знак протесту проти анексії, інші були змушені до цього через особисту загрозу та фізичне насильство, скоєне над членами організацій.

Члени «Українського дому», групи, що працювала над поширенням української мови та культури в Криму, одними з перших стали мішенню проросійських парамілітарних груп та інших прибічників нової де-факто влади³⁸. Деякі члени «Українського дому» зникли та вважаються викраденими через їхню відкриту підтримку Євромайдану, їхню роль в організації місцевого Євромайдану, а також їхній опір російській окупації. Лідера «Українського дому» Андрія Щекуна було викрадено 9 березня 2014 року із залізничного вокзалу міста Сімферополь членами так званої самооборони Криму (проросійських парамілітарних угруповань). Його утримували 11 днів у невідомому місці для допитів та катували електрошоком (допити стосувалися його активності в організації Євромайдану та проукраїнської діяльності)³⁹. 20 березня, викрадачі передали його українським військовослужбовцям на контрольно-пропускному пункті у Чонгарі, селищі на вузькому перешийку, що розділяє інші українські території та Крим. Відтоді він так і не повернувся на територію півострова. Інший член організації, Леонід Корж, зник 25 травня 2014 року. Його колеги Тимур Шаймарданов та Сейран Зінетдінов розпочали пошуки, проте також зникли 26 та 30 травня відповідно⁴⁰. Їхня доля та місце перебування до сьогодні невідомі.

Багато громадських активістів, що належали до проукраїнських груп встигли покинути півострів ще до того. Центр громадської просвіти «Альменда» в Ялті був неурядовою організацією, яка поширювала інформацію про права людини та надавала місцевим жителям юридичну допомогу. Вона була частиною мережі неурядових організацій Криму, що займалися підтримкою громадянських прав. Четверо з п'яти організацій припинили існування з того часу, як їхні члени вирішили покинути територію півострова. Ольга Скрипник, голова «Альменди», терміново виїхала з Криму разом зі своїм чоловіком 16 березня 2014 року, адже день перед цим представники так званої кримської самооборони попередили її, що не можуть більше гарантувати безпеку. Впродовж декількох наступних тижнів інші учасники «Альменди» також покинули Крим під страхом репресій. На сьогодні організація зареєстрована у Києві та більше ніяк не пов'язана з Кримом. П'ята організація з цієї мережі вирішила залишитися в Криму та спробувати перереєструватися згідно з російським законодавством. Проте, невідомо, чи їй це вдалося: «Альменда» втратила будь-який контакт із членами цієї організації⁴¹.

ЗАЛЯКУВАННЯ МЕДЖЛІСУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ

³⁶ 36 Звіт про права людини уповноваженої особи в Республіці Крим за 2014 рік, офіційний веб-сайт уповноваженої особи по захисту прав людини в Республіці Крим, 2014, Сімферополь, http://ombudsman.rk.gov.ru/file/File/UPCHvRK/%D0%95%D0%B6%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%94%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4_%E2%84%961.pdf (востаннеоновлено 17 березня 2015).

³⁷ 37 Громадське радіо «Голоса Крима», «Крымский омбудсмен признала, что на полуострове «не в полной мере» соблюдаются права», 21 жовтня 2014 року, доступно за посиланням <http://crimea.hromadskeradio.org/2014/10/21/krymskiy-ombudsmen-priznala-chto-na-poluostrove-ne-vpolnoy-mere-soblyudayutsya-prava/> (востаннепереглянуто 17 березня 2015).

³⁸ 38 Пьотр Пуляев, «Крымская самооборона стала общественной организацией», Весті Україна, 26 листопада 2014 року, доступно за посиланням <http://vesti-ukr.com/krym/79084-krymskaja-samooborona-stalaobwestvennoj-organizaciej> (востаннепереглянуто 17 березня 2015).

³⁹ 39 Інтерв'ю Amnesty International із Андрієм Щекуном, лютий 2015.

⁴⁰ 40 RFE/RL, «В Симферополе пропал уже третий за неделю проукраинский активист», 1 червня 2014 року, доступно за посиланням <http://www.svoboda.org/content/article/25405784.html> (востаннепереглянуто 17 березня 2015).

⁴¹ 41 Інтерв'ю Amnesty International із Ольгою Скрипник, лютий 2015.

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму»

Меджліс зіткнувся з особливим переслідуванням. З початку російської окупації його члени стали мішенню де-факто влади та проросійських парамілітарних угруповань. За рік після анексії Криму зібрався довгий список прикладів залякувань та переслідувань лідерів Меджлісу, включаючи примусову еміграцію та кримінальне переслідування⁴². Члени Меджлісу описують це як кампанію придушення кримських татар шляхом тиску задля обрання нового, більш лояльного до анексії Криму Росією лідера Меджлісу⁴³. Існування Меджлісу неодноразово ставилося під загрозу де-фактовладою. Де-факто Прем'єр-міністр Криму Сергей Аксєнов назвав підняття кримськотатарського прапора над будівлею Меджлісу 20 квітня 2014 року «провокацією», та попередив про ризик визнання Меджлісу екстремістською групою⁴⁴. Таке визнання загрожувало кримінальним переслідуванням всім, хто співпрацюватиме з Меджлісом. Це попередження пролунало повторно у офіційному зверненні Прокурора Криму Наталії Поклонської до лідера Меджлісу Рефата Чубарова 6 травня 2014 року. Вона зазначила, що Меджлісу загрожує ліквідація згідно з російським законом про боротьбу з екстремізмом⁴⁵.

ТИСК НА УКРАЇНСЬКУ ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКВУ КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ

Релігійні групи також зіткнулися з труднощами щодо перебування у новому Криму. Із майже 1400 офіційно зареєстрованих перед анексією релігійних організацій, станом на лютий 2015 року, лише близько десятка були перереєстровані згідно з російським законодавством. Такі дані було оприлюднено у звіті Кримської польової місії (ініціатива з захисту прав людини, що складається з представників російських та українських неурядових організацій)⁴⁶.

Українська Православна Церква Київського Патріархату (УПЦКП), яка відділилась від Російської Православної Церкви в Україні в 1992 році і не визнана іншими православними патріархатами, ризикує втратити свої парафії і церковні будівлі в Криму, якщо їй не вдасться зареєструватися відповідно до російського законодавства.

Нещодавно Федеральна служба безпеки Росії (ФСБ) звернулася до УПЦ КП з вимогою добровільно відмовитися від своїх прав на земельну ділянку в Сімферополі, де УПЦ КП планувала будівництво храму,

⁴² Мустафа Джемільєв, щобувтривалий час лідером кримських татар та колишнім головою Меджлісу, не в змозі повернутися в Крим з квітня 2014 року. За цей час службовці, які контролюють в'їзд на півострів, неодноразово повертали його під час спроб в'їзду на територію Криму як наземним, так повітряним шляхом з Росії. Пізніше, йому заборонили в'їзд на територію Росії на п'ять років, ніби то задля національної безпеки. Його спроба протистояти забороні в російських судах увінчалася невдачею, так як відповідальний суд постійно відкладав розгляд справи (дивіться Наталя Джанполадова, «Запрещенный Джемилев», RFE/RL, 22 січня 2015 року, доступно за посиланням <http://www.svoboda.org/content/article/26806096.html>, востаннє переглянуто 17 березня 2015 року). Його наступник, Рефат Чубаров, де-факто влада також заборонила в'їзд у Крим на п'ять років. Під час його перебування в Криму, фактичний Прокурор Криму Наталя Полонская висунула йому офіційне попередження, перелічуючи російські закони, які він порушив, включаючи анти-екстремістський закон та закон про відкриті збори, щорегулюються законодавством, та погрожувавши йому кримінальним переслідуванням.

Ахтем Чийгоз, найстарший член Меджлісу з тих, щозалишилися в Криму, був затриманий 29 січня 2015 року та звинувачений у організації «масових заворушень» 26 лютого 2014 року. Його залишили під вартою у камері до судового розслідування до 19 травня 2015 року. Делегати Amnesty International спробували відвідати одне із слухань 11 лютого, проте їм було відмовлено у цьому, як і членам сім'ї Ахтема Чийгоза та місцевим активістам. Більше того, його адвокат не зміг бути присутнім при слуханні також, тому щойого повідомили про целише за три години до початку слухання і він знаходився не в Сімферополі, у якому проходило слухання.

Наріман Джелал, наразі найстарший член Меджлісу після Чийгоза, у інтерв'ю з Amnesty International виразив занепокоєння, щонаступним може бути його арешт.

⁴³ 43 Інтерв'ю Amnesty International з Наріманом Джелал, заступником голови Меджлісу, лютий 2014.

⁴⁴ 44 «Українська правда», «Аксєнов пригрозив Меджлісу признати кримських татар екстремістами», 20 квітня 2014 року, доступно за посиланням <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/04/20/7023102/> (востаннє переглянуто 17 березня 2015 року).

⁴⁵ 45 Дивіться відео на YouTube за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=HV5P7WoONE> (востаннє переглянуто 12 березня 2015).

⁴⁶ 46 Кримська польова місія (ініціативна група з прав людини за участю російських і українських НУО)

«Один рік потому: Порушення прав на свободу вираження думок, зібрань та об'єднань в Криму»
на користь будівництва багатоквартирних житлових будинків для тамтешніх співробітників ФСБ. Плани ФСБ щодо будівництва на цій території вже були схвалені Сергієм Аксьоновим⁴⁷.
Подальший тиск на УПЦКП було здійснено за допомогою проросійських бандитів. На церкву в селі Перевальному 1 червня 2014 напала група чоловіків, озброєних ножами, шаблями і нагайками, що були одягнені в козацьке вбрання. Вони пошкодили церкву зсередини, погрозували священику Івану Катькало вбивством, зажадавши, щоб він покинув церкву⁴⁸. Відтоді він не повертався.
Схожим чином були розграбовані і закриті інші церкви УПЦКП в Севастополі, Красноперекопську і Керчі.
На богослужіння в головному храмі УПЦ КП в Сімферополі регулярно навідуються представники служби безпеки, аби контролювати, що за прихожани знаходяться на службі⁴⁹.

⁴⁷ 47 Credo.ru, "KievskomupatriarhatupredlagayutdobrovolnootkazatsiaotzemlivSimferopolevpolzuzFSB", 27 лютого 2015, режим доступу <http://www.portal-credo.ru/site/?act=news&id=112270> (станом на 17 березня 2015).

⁴⁸ 48 RFE/RLUkrainianService, "VPerevalnomotobralihramvUPTsKievskogopatriarhata", RadioFreeEurope/RadioLiberty, 1 червня 2014 року, режим доступу <http://ru.krymr.com/media/video/25406225.html> (станом на 17 березня 2015).

⁴⁹ 49 Кримськапольовамісія з прав людини, Оглядситуації в Криму, Листопад 2014, режим доступу http://crimeahr.all4sale.com.ua/wpcontent/uploads/2015/01/crimea_field_mission_report_november_2014_ru.pdf (станом на 17 березня 2015)

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Де-фактовладі Криму:

Загальні

- Утримуватися від застосування будь-яких норм, що стосуються засобів масової інформації, громадських зборів і об'єднань, які не відповідають міжнародному праву і міжнародно-правовим стандартам;
- Належним чином, ефективно і неупереджено розслідувати всі інциденти і заяви про напади, незаконний тиск і переслідування засобів масової інформації та журналістів, членів незалежних організацій громадянського суспільства, включаючи НУО, церкви, та інші ініціативні групи громадянського суспільства;
- Знайти винних та притягнути їх до відповідальності відповідно до стандартів справедливого судового розгляду;
- Ефективно розслідувати усі випадки і заяви про порушення прав людини, в тому числі і погрози та фізичне насильство, здійснені співробітниками поліції, невідомими парамілітарними формуваннями та іншими особами під час громадських зборів, релігійного служіння та приватних зібрань;
- Забезпечити притягнення до відповідальності усіх винних, а також здійснення справедливого судового розгляду щодо них та призначення покарання, що відповідає міжнародним стандартам в галузі прав людини;
- Забезпечити належний захист з боку співробітників правоохоронних органів учасників громадських зібрань, релігійних служіння та приватних зібрань, які зазнають погроз і насильства з боку опонентів;
- Забезпечити реалізацію права на свободу вираження думок, свободу мирних зібрань і об'єднань будь-якими особами і групами у Криму, без дискримінації на підставі політичних або релігійних переконань, національності або інших ознак.

Свобода вираження поглядів

- Поважати та заохочувати свободу ЗМІ і плюралізм;
- Утримуватися від погроз закриттям будь-якого існуючого ЗМІ через відмову в перереєстрації відповідно до російського законодавства;
- Продовжити термін для перереєстрації, а також утримуватися від безпідставної відмови в її проведенні для будь-яких незалежних ЗМІ, зокрема, кримськотатарських;
- Ефективно розслідувати заяви про переслідування АТР і будь-яких інших засобів масової інформації і незаконного втручання в їх роботу, в тому числі, розслідувати законність обшуку офісів АТР озброєними співробітниками правоохоронних органів;
- Знайти і притягти до відповідальності всіх винних.

Свобода об'єднань

- Припинити переслідування і звинувачення кримських татар, проукраїнських та будь-яких інших незалежних організацій громадянського суспільства в Криму і будь-яку дискримінацію на підставі політичних або релігійних переконань, національності або за будь-якими іншими ознаками.

Свобода мирних зібрань

- Забезпечити право на свободу мирних зібрань усім особам у Криму без дискримінації, відповідно до норм міжнародного права та стандартів в галузі прав людини;
- Гарантувати, що всі відповідні штрафні санкції згідно із законодавством Російської Федерації не слугують стримуючим фактором для громадського протесту та будь-яких інших форм мирних зібрань у Криму;
- Гарантувати, що вимога про попереднє повідомлення органів місцевої влади про заплановані громадські зібрання не застосовуються на практиці в якості дозвільної процедури, і що існує чітка можливість спонтанного мирного зібрання у відповідь на поточні події в тих ситуаціях, де затримка зашкодить актуальності зібрання.

Справедливий судовий розгляд

- Забезпечити дотримання всіх міжнародно визнаних гарантій справедливого судового розгляду в кримінальному та адміністративному судочинстві в Криму.

Викрадення і ймовірні насильницькі зникнення

- Швидко, ефективно і неупереджено розслідувати всі випадки викрадень і ймовірних насильницьких зникнень;
- З'ясувати долю і місцезнаходження зниклих осіб та забезпечити їх безпеку, а також знайти і притягти до відповідальності усіх винних відповідно до стандартів справедливого судового розгляду.

Міжнародній спільноті

- Спостерігати та звітувати про всі випадки порушень прав людини та про основні події в сфері прав людини в Криму, повідомляти про всі отримані дані та висвітлювати їх під час переговорів з російською владою на будь-яких двосторонніх і багатосторонніх форумах.

www.amnesty.org.ua